

Міністерство освіти і науки України
Мукачівський державний університет
Кафедра англійської філології та
методики викладання іноземних мов

Основи теорії мовної комунікації

Методичні вказівки до проведення практичних занять та організації самостійної роботи

**для студентів
денної та заочної форм навчання
спеціальності 014 Середня освіта (мова та
література(англійська))**

**2019
Мукачево**

УДК81:316.77(072)

*Розглянуто та рекомендовано до друку Науково-методичною радою Мукачівського державного університету
протокол № від «» січня 2020 р.*

*Розглянуто та схвалено на засіданні кафедри англійської філології та методики викладання іноземних мов
протокол № від «» січня 2020 р.*

Рецензент:

О-72

І.І. Брецько **Основи теорії мовної комунікації:** методичні вказівки до проведення практичних занять та організації самостійної роботи з дисципліни для студентів денної та заочної форм навчання спеціальності 014 Середня освіта (мова та література (англійська))/ Укладач І. І. Брецько, А.В.Моргун.– Мукачево: МДУ, 2020. –26 с. (1,03авт.арк).

Анотація

Видання містить практичні та інструктивні матеріали до проведення практичних занять, завдання для організації самостійної роботи студентів, тести та перелік рекомендованих джерел.

Призначене для використання студентами в процесі виконання самостійної роботи та підготовки до практичних занять. Методичні вказівки розроблені у відповідності до програми дисципліни «Основи теорії мовної комунікації» та передбачають ознайомлення студентів із природою, типами і формами мовної комунікації; основними правилами та принципами спілкування; сутністю комунікативної стратегії і тактики та засобами їхньої реалізації в різних типах дискурсу; невербальними засобами комунікації; вироблення навичок ефективної мовної комунікації.

© МДУ

© Брецько І.І. 2020

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	4
ЗМІСТ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ ТА САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ	
1. Практична робота 1	6
2. Практична робота 2	9
3. Практична робота 3	12
4. Практична робота 4	15
5. Практична робота 5	18
ОРІЄНТОВНИЙ ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ НАЗАЛІК	21
ПЕРЕЛІК РЕКОМЕНДОВАНИХ ДЖЕРЕЛ	22

ПЕРЕДМОВА

Мовна комунікація є складною інформаційно-знаковою системою, у якій взаємодіють індивідуальні, національні, інтернаціональні мовні компоненти. Функціонування цієї системи має історичну і соціально-культурну зумовленість. У центрі її — людина, що творить мовлення як цілеспрямовану дію. Уміння спілкуватися є винятково важливою людською компетенцією, однією з передумов досягнення успіху в будь-якій справі. Розвинена мовна особистість знає й ефективно використовує лінгвістичні, соціолінгвістичні, прагматичні аспекти комунікації, правила комунікативної поведінки в різних ситуаціях.

Формування готовності майбутніх філологів до ефективного спілкування, інформаційного обміну і впливу є важливою складовою їх загальної фахової підготовки.

Метою викладання дисципліни є формування у студентів знання комунікативної природи мови, параметрів, складників і чинників комунікативної діяльності її носіїв, спрямованої на передачу інформації, інформаційний обмін і вплив.

Основними завданнями вивчення дисципліни “Основи теорії мовної комунікації” є ознайомлення:

- з природою, типами і формами мовної комунікації;
- основними правилами та принципами спілкування;
- сутністю комунікативної стратегії і тактики та засобами їхньої реалізації в різних типах дискурсу;
- невербальними засобами комунікації;
- вироблення навичок ефективної мовної комунікації,
- умінь виявляти комунікативні невдачі та знаходити шляхи їхнього подолання;
- формування навичок аналізу тексту як знакової форми мовної комунікації.

В результаті вивчення спецкурсу здобувачі вищої освіти повинні:

знати:

- загальні засади комунікації, базові поняття мовної комунікації;
- сутність комунікації та спілкування, мови та мовленнєвої діяльності;
- основні елементи процесу комунікації, механізми та процеси мовленнєвої діяльності, структура мовленнєвого акту, механізми мовленнєвого впливу;
- методику виступу перед аудиторією;
- шляхи вирішення конфліктних ситуацій;
- основні принципи комунікативного аналізу тексту.

уміти:

- розрізняти та пояснювати мовні явища комунікативної лінгвістики;
- застосовувати навички аналізу тексту як знакової форми мовної комунікації;

- формувати уміння самостійної побудови текстів різних типів і форм комунікації, реалізовувати мету спілкування й досягати ефективної комунікації;
- знаходити вихід із конфліктних ситуацій у спілкуванні;
- готувати промову та виступ перед аудиторією;
- застосовувати норми сучасної літературної мови в усному та писемному мовленні.

Вимоги до організації самостійної роботи студентів та структура навчальних завдань визначаються робочими навчальними програмами дисципліни.

Основними завданнями самостійної роботи студентів є підготовка і виконання поточних навчальних завдань, а також самостійне вивчення окремих питань дисципліни. Самостійна робота передбачає також підготовку відповідей на практичному занятті.

II. ЗМІСТ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ ТА САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ

Практичне заняття №1

Природа спілкування і складові комунікативного акту.

План

1. Функції спілкування. Основні комунікативні закони.
2. Міжособистісне та громадське спілкування людей.
3. Комунікація у навчанні.
4. Комунікативна поведінка.
5. Основні елементи процесу комунікації
6. Функції комунікації. Основні види комунікації.
7. Моделі комунікації.

Ключові слова: комунікація, мовленнєва комунікація, процес спілкування, імітація, навіювання, лекція, комунікант.

Література:

1. Яшенкова О. В. Основитеоріїмовноїкомунікації: навч. посіб./ О.В. Яшенкова. – К.:ВЦ «Академія», 2010. – 312 с.
2. Димитренко Л.В. Матеріали з навчального курсу “Основитеоріїмовноїкомунікації” для студентів 1 курсу спеціальності “Філологія. Перекладач” Інститутуіноземноїфілології. – Херсон: ХДУ, 2006. – 20с.
3. Тарасова И.П. Структура смысла и структура личности коммуниканта // Вопросы языкознания. – 1992. - №4. – С.103-110.
4. Донец П.Н. К вопросу об исследовательской единице межкультурной коммуникации // Вопросы языкознания. - 2004. - №6. – С.93-100.
5. Бацевич Ф.С. Мовленнєвий жанр у дискурсі: проблемивиділення і комунікативногоаналізу // Мовознавство. – 2005. - №2. – С.41-51.
6. Бацевич Ф.С. Атмосфера спілкування: спробапсихолінгвістичногодослідження // Мовознавство. – 2002. - №4-5. – С.26-33.

Тестові завдання

1. Міжособистісні стосунки – це
 - А) це сукупність зв'язків, створених для людей у вигляді почуттів, суджень і звернень один до одного;
 - Б) науково-практична галузь знання, яка вивчає принципи, методи, прийоми психологічного спілкування;
 - В) взаємодія між людьми за допомогою засобів впливу.
2. Спілкування – це:

А) процес інформування співбесідника про події, ознайомлення з ними, переконання та навіювання своєї думки;

Б) взаємини, в процесі яких учасники, висловлюють власну позицію і своє ставлення один до одного;

В) спосіб самовиразу й пристосування до середовища.

3. Комунікативні закони – це:

А) найзагальніші об'єктивні закономірності процесу комунікації, що виявляються в різних комунікативних ситуаціях і не залежать від того, хто спілкується, на яку тему, з якою метою, в якій ситуації тощо;

Б) система організаційних, психологічних заходів, спрямованих на ознайомлення комунікантів в процесі взаємодії;

В) система правил поведінки людини.

4. Функції спілкування:

А) інформаційно-комунікативна; регулятивно-комунікативна; афективно-комунікативна

Б) пропозиційна, стимулююча, інформаційна

В) інформаційна, просвітня, соціальна.

5. Різновиди засобів спілкування:

А) безпосереднє, опосередковане, пряме, непряме;

Б) іміджеве, емоційно-вражальне, ментальне.

В) інформуюче, стимулююче, іміджеве, порівняльне;

Питання для обговорення

1. Мова та спілкування.

2. Особливості усного та письмового спілкування

3. Огляд основної й додаткової літератури та джерел з курсу «Основи теорії мовної комунікації».

Практичні завдання

Визначіть функцію, мету та засіб спілкування даного уривку. Поясніть чому.

Том сказав:

— Слухай, Джіме, хочеш я принесу води, а ти трохи пофарбуєш?

Джім похитав головою і відповів:

— Не можна, масса^[2]. Томе! Стара пані веліла, щоб я йшов собі по воду і ні з ким не зупинявся й не розмовляв. Вона каже: «Я вже знаю, що масса Том попросить тебе білити паркан, то ти його не слухай, а йди за своїм ділом». Вона каже: «Я сама, каже, стежитиму, як він фарбуватиме».

— То дурниці! Ти не звертай уваги на те, що вона каже, Джіме! Вона завжди так каже. Давай сюди це берку, я миттю повернуся. Вона й не знатиме.

— Ой, боюся, масса Томе, боюся старої пані! Вона мені голову одірве, — їй-богу, одірве!

— Вона? Та вона ніколи нікого не б'є, хіба що вдарить легенько по голові наперстком. А кому це шкодить, хотів би я знати. Говорить вона, правда, страшно

речі, але це ж нікого не вражає, принаймні коли вона не заплаче при цьому...
Джіме, я дам тобі кульку. Я дам тобі мою білу мармурову кульку.

Джім завагався.

— Білу мармурову кульку, Джіме. Гарненьку мармурову кульку!

— Воно то так, це чудова річ! Але, масса Томе, я страшенно боюся старої місіс.

— А ще, коли хочеш, я покажу тобі свій хворий палець.

Джім був тільки людиною і не міг встояти проти спокуси. Він поставив уже цеберку на землю, взяв у руки мармурову кульку і, охоплений цікавістю, нахилився над хворим пальцем, поки Том розмотував бинт. Але за хвилину Джім прожогом мчав по вулиці з цеберкою у руці і чухав потилицю, Том узявся несамовито білити паркан, а тітка Поллі верталася з поля бою з пантофлею в руці і блиском перемоги в очах.

Завдання

А. Розведіть поняття «спілкування», «мова» та «комунікація». Назвіть основні їх характеристики.

Б. Підготуйте бібліографію з теорії мовної комунікації за останні два роки. Виберіть одну з них та підготуйте анотацію однієї з робіт (публікацій).

Завдання для самостійної роботи

1. Підготуйте доповідь на тему:

- *Міжособистісні стосунки. Механізми впливу.*
- *Лекція як вид навчальної мовленнєвої комунікації.*

2. Наведіть приклади комунікативної поведінки з художніх творів.

3. Вивчити дефініції і поняття, подані в матеріалах до теми 1.

4. Ознайомитись із додатковими джерелами і матеріалами до теми 1 (книги, інтернет-видання).

Дайте відповіді на запитання:

1. Яка модель комунікації, на вашу думку, є найвдалішою?
2. Яку роль відіграє комунікація у навчанні?

Питання для самоконтролю:

1. Яка функція охоплює процес формування, передавання та приймання інформації?
2. Які функції визначає Л.А. Карпенко?
3. Коли починається дія закону віддзеркалення?
4. Охарактеризуйте закон комунікативного самозбереження.
5. Якими є основні форми комунікативної поведінки?
6. Дайте визначення відкритим та закритим запитанням.
7. Що належить до жанрів академічного красномовства?
8. Чим відрізняється лекція до навчальної мовленнєвої комунікації. Чому?
9. Чим відрізняється бібліографічне зацікавлення та міркування?

10. Назвіть основні аспекти у спілкуванні?

Практичне заняття №2

Мовленнєві тактики спілкування.

План

1. Конфлікт та методи його вирішення.
2. Пошуки консенсусу.
3. Стили поведінки при розв'язанні конфліктів.
4. Успішна комунікація.

Ключові слова: конфлікт, співпраця, консенсус, пристосування, успішна комунікація.

Література:

1. Яшенкова О. В. Основи теорії мовної комунікації: навч. посіб./ О.В. Яшенкова. – К.: ВЦ «Академія», 2010. – 312 с.
2. Димитренко Л.В. Матеріали з навчального курсу “Основи теорії мовної комунікації” для студентів 1 курсу спеціальності “Філологія. Перекладач” Інституту іноземної філології. – Херсон: ХДУ, 2006. – 20с.
3. Тарасова И.П. Структура смысла и структура личностикоммуниканта // Вопросыязыкознания. – 1992. - №4. – С.103-110.
4. Донец П.Н. К вопросу об исследовательскойединицежкультурнойкоммуникации // Вопросыязыкознания. - 2004. - №6. – С.93-100.
5. Бацевич Ф.С. Мовленнєвий жанр у дискурсі: проблеми виділення і комунікативного аналізу // Мовознавство. – 2005. - №2. – С.41-51.
6. Бацевич Ф.С. Атмосфера спілкування: спроба психолінгвістичного дослідження // Мовознавство. – 2002. - №4-5. – С.26-33.
7. Бабаянц А.В. Технологияобщения на иностранномязыке // Иностранныеязыки в школе. – 2004. - №3. – С.60-66.

Тестові завдання

1. Внутрішньоособистісний конфлікт - це:
А) зіткнення людей із різними поглядами, цілями і характерами, темпераментами, яким складно знаходити спільну мову одне з одним;
Б) стан, у якому людина має суперечливі і взаємовиключні мотиви, цінності та цілі, з якими вона на цей момент не може впоратися;
В) зіткнення протилежних думок, поглядів, інтересів, прагнень, дій, планів у свідомості й поведінці окремої людини
2. Скільки стадій переговорів, щоб вирішити конфліктну ситуацію?
А) 4 стадії;

- Б) 5 стадій;
 - В) 2 стадії.
3. Основні стилі поведінки в конфлікті:
- А) співпраця, ухилення, пристосування, опозиція;
 - Б) співпраця, ухилення, пристосування, прихильність, лестощі;
 - В) співпраця, ухилення, пристосування, компроміс, конкуренція.
4. Конфліктогени – це:
- А) управління конфліктом через тиск, застосування влади або сили;
 - Б) це спроба пом'якшити конфліктну ситуацію та зберегти стосунки, поступаючи тиском опонента;
 - В) слова або дії, які провокують чи розпалюють конфлікт.
5. Основні компоненти конфлікту:
- А) конфліктний, мотиваційний;
 - Б) емоційний, вольовий, пізнавальний, мотиваційний, вольовий;
 - В) психологічний, організаційний.

Питання для обговорення

1. Види конфліктів.
2. Полеміка у спілкуванні.
3. Види суперечок.
4. Етапи методу консенсусу
5. Стилi поведінки в конфлікті

Практичні завдання

Дайте аналіз конфліктної ситуації. Які стилі поведінки можливо було б застосувати в цих ситуаціях.

Ситуація 1. На уроці вчитель декілька разів робила зауваження учневі, який не працював. На зауваження він не реагував, продовжував заважати іншим: дістав гумку і почав стріляти папірцями в учнів (*конфліктна ситуація*). Суб'єкти конфлікту – вчитель і учень, об'єкт конфлікту – те, що викликало конфліктну ситуацію, – *навчальна робота*. Оскільки учень не виконує поставлених перед ним завдань, учитель зобов'язаний застосувати засоби педагогічної дії, наполягаючи на виконанні своїх вимог. Учень, своєю чергою, реагуватиме на них певним чином. У цьому випадку конфліктна ситуація переросте в конфлікт.

Однак здебільшого *конфлікт – це конфліктна ситуація, що супроводжується інцидентом*.

Ситуація 2. Урок відбувався як завжди. Вчителька математики почала пояснювати новий матеріал. Раптом вона почула позаду себе виразний скрип. За виразом обличчя вона відразу визначила, що це зробив М. (*конфліктна ситуація*), і, не замислюючись, суворо наказала, щоб він припинив скрипіти, інакше його попросять з уроку (*інцидент*). Виник конфлікт, оскільки вчителька піддалась на провокацію, не оцінивши конфліктність ситуації. Вчителька продовжила своє пояснення, та скрип поновився. Тоді вона підійшла до М., узяла з парти його щоденник і записала зауваження (*перехід до дії – виникнення конфлікту*). Отже, викладач допустила одразу дві педагогічні помилки. По-перше, вона не врахувала психологічні особливості М., пустотливого, зухвалого, слабозвинного, боязкого учня. Їй досить було покласти щоденник на учительський стіл і тим самим викликати у М. стимул добре працювати на уроці, щоб не записали зауваження у щоденник. По-друге, витратила дорогоцінний для вчителя час на запис зауваження і залучення до конфлікту уваги всього класу. Оскільки зауваження уже було записано, М. почав скрипіти ще

голосніше, відверто знущаючись з учителя. Ледве стримуючись, учителька почала кричати, що вижене його з уроку (*ескалація конфлікту*). Це була чергова помилка молодої вчительки, яка не намагалася вгамувати конфлікт, а дедалі більше підсилювала його. М. не тільки не вийшов із класу, а ще більше продовжував сперечатися, і тоді вчителька стукнула журналом і сіла за стіл. Однак це ніяк не подіяло ні на М., ні на клас, який давно забув про тему й урок, і з захопленням спостерігав за баталією між однокласником і вчителькою. Продзвенів дзвоник, і зі сльозами на очах вчителька увійшла до вчительської, де всі вчителі поспівчували їй, слухаючи розповідь про зірваний урок. Наступний урок учитель історії, подруга ображеної вчительки математики, розпочала на "високих тонах", повчаючи М. як треба стояти за партою. М., як завжди, не зміг змовчати, за що вона почала його виховувати і нарешті вигнала з класу. М., нічого не зрозумівши, вийшов. Учні також нічого не зрозуміли та солідаризувалися з М., зайнявши негативну позицію стосовно дій учителя. Третій урок викладала класний керівник, яка замість його проведення, почала розбирати випадок на уроці математики.

Завдання

- А. Визначити можливі проблеми дослідження поведінки людини в конфліктній ситуації.
- Б. Виділіть основні причини виникнення помилок у процесі комунікації.

Завдання для самостійної роботи

1. Наведіть приклади з літературних творів у пошуках консенсусу.
2. Який стиль поведінки доречно застосувати у конфліктній ситуації з учнем, який заважає вам проводити урок?
3. Наведіть приклади успішної комунікації.

Дайте відповіді на запитання:

1. Яка роль фасилітатора у групі?
2. Як можна проілюструвати переваги і недоліки стилю ухилення?
3. Яка різниця між компромісом та співпрацею?

Питання для самоперевірки

- Охарактеризуйте типи суперечок.
- Якими є основні стилі поведінки?
- Дайте визначення поняттю «співпраця».
- Які є шляхи усунення конфліктів?
- Чи відноситься диспут до конфлікту. Чому?
- Чи використовується зворотній зв'язок у комунікації?

Практичне заняття №3

Техніка мовленнєвої комунікації.

План

1. *Культура спілкування.*
2. *Міжкультурна комунікація.*
3. *Вплив національно-культурних чинників на процес спілкування.*
4. *Невербальні засоби спілкування.*

Ключові слова: культура спілкування, чинник, міжкультурна комунікація, етикет, міміка, жести, невербальне спілкування

Рекомендована література:

1. Яшенкова О. В. Основитеоріїмовноїкомунікації: навч. посіб./ О.В. Яшенкова. – К.:ВЦ «Академія», 2010. – 312 с.
2. Димитренко Л.В. Матеріали з навчального курсу “Основитеоріїмовноїкомунікації” для студентів 1 курсу спеціальності “Філологія. Перекладач” Інститутуіноземноїфілології. – Херсон: ХДУ, 2006. – 20с.
3. Тарасова И.П. Структура смысла и структура личности коммуниканта // Вопросы языкознания. – 1992. - №4. – С.103-110.
4. Донец П.Н. К вопросу об исследовательской единице межкультурной коммуникации // Вопросы языкознания. - 2004. - №6. – С.93-100.
5. Бацевич Ф.С. Мовленнєвий жанр у дискурсі: проблемивиділення і комунікативногоаналізу // Мовознавство. – 2005. - №2. – С.41-51.
6. Бацевич Ф.С. Атмосфера спілкування: спробапсихолінгвістичногодослідження // Мовознавство. – 2002. - №4-5. – С.26-33.
7. Бабаянц А.В. Технология общения на иностранном языке // Иностранные языки в школе. – 2004. - №3. – С.60-66

Тестові завдання

1. Коли з’явився термін «міжкультурна комунікація»:
А)1972р.;
Б)1954 р.;
В)1911 р..
2. В чому виявляються чинники, які пов'язані з культурною традицією:
А) у дозволі чи забороні певних типів і різновидів спілкування;
Б) у функціонально-стилістичних особливостях та етикетних формах;
В) у рольових та соціально-символічних особливостях спілкування.
3. Сейлз-промоушн – це:

А) маркетингова комунікація, спрямована на оптимізацію рекламування та реалізації товару (послуги);

Б) система заходів з руху продажу товарів від виробника до споживача з метою прискорення реалізації товару шляхом надання споживачу певних привілеїв;

В) процес реалізації товару (послуги) в ситуації безпосередньої взаємодії зі споживачем.

4. Культура – це:

А) специфіка культурних знань яка полягає, в тому, що вони охоплюють освіту, науку, мистецтво, літературу, міфологію,;

Б) сукупність як матеріальних, так і нематеріальних (“духовних”) цінностей, властивих суспільству в цілому;

В) дзеркало навколишнього світу, яка відображає дійсність і створює свою картину світу.

5. Хто з вчених досліджував невербальні засоби комунікації?

А) Куніцина, Н. Казаринова; В. Погольша;

Б) К.С.Мальцева, П.М.Донець;

В) Л. Самовар і Р. Портер.

Практичне завдання

«Французький діловий обід є хорошим прикладом того, як певна річ, важлива в одній культурі, по-іншому оцінюється в іншій. Для француза зустріч за межами організації в приємній атмосфері є способом кращого пізнання ділового партнера. Згідно з дослідженнями, діловий обід у Франції триває 124 хвилини, тоді як в Америці - 67 хв. На основі здобутого досвіду може підтвердити, що французький діловий обід у разі створення нових ділових відносин може тривати до трьох годин. Для француза діловий обід є багатофункціональним процесом. Представники цієї культури вважають, що церемонія прийняття їжі сприяє просуненню справи. Тому для них важливіше налагодити особистісне спілкування, ніж дотримуватись жорсткого ділового режиму. Така поведінка французів щодо використання часу, проведеного за межами організації, не виправдана в Німеччині. Німці не схвалюють того, що французи не розмежовують офіційної частини і приватної і це створює в них думку, що французи відносяться несерйозно до справи».

Охарактеризуйте дані етикетні правила. Яких правил прийнято дотримуватись під час ділових переговорів в Україні

Завдання

А. Комунікація не обов'язково закінчується розумінням. Міжкультурна комунікація постійно включає неправильне розуміння, спричинене неправильними інтерпретацією, оцінюванням тощо. Якщо особа, яка надсилає інформацію, - виходець з однієї країни, а адресат - з іншої, шанси точної передачі повідомлення доволі низькі. Проаналізуйте, від кого залежить успішність передачі повідомлення.

Б. Певні перешкоди, що заважають контакту комунікатора та реципієнта, називаються комунікаційними бар'єрами. Проаналізуйте, як окремі з них проявляються в невербальній комунікації. Як їх можна подолати або запобігти?

Завдання для самостійної роботи

Підготуйте доповідь(презентацію) на тему:

1. Культура спілкування вбудь-якій країні.
2. Вплив невербальних засобів на успіх у комунікації.
3. Вплив культури на міжособистісне спілкування

Дайте відповіді на запитання:

1. Чому важливо знати правила етикету іншої культури?
2. Чи можуть існувати субкультури в межах однієї національної культури?
3. Яке значення має «менталітет» в культурі?

Питання для самоперевірки

1. Які є основні напрямки культури?
2. Що розуміють під поняттям культури мови?
3. Охарактеризуйте поняття культура, мова та мовлення.
4. У чому полягає справді висока мовна культура?
5. Коли з'явився термін «міжкультурна комунікація»?
6. Що належить до національно-культурних чинників?
7. Які етнічні відмінності у мовленнєвому спілкуванні?
8. Яка роль невербального спілкування в нашому житті?

Практичне заняття №4

Методика та етапи підготовки виступу перед аудиторією.

План

1. Вибір теми. Фактори успіху теми.
2. Складання плану.
3. Процес збирання матеріалу.
4. Структура ораторського твору.

Ключові слова: тема, промова, складний план, матеріал, цитування, ораторський твір.

Рекомендована література:

1. Яшенкова О. В. Основитеоріїмовноїкомунікації: навч. посіб./ О.В. Яшенкова. – К.:ВЦ «Академія», 2010. – 312 с.
2. Димитренко Л.В. Матеріали з навчального курсу “Основитеоріїмовноїкомунікації” для студентів 1 курсу спеціальності “Філологія. Перекладач” Інститутуіноземноїфілології. – Херсон: ХДУ, 2006. – 20с.
3. Тарасова И.П. Структура смысла и структура личности коммуниканта // Вопросы языкознания. – 1992. - №4. – С.103-110.
4. Донец П.Н. К вопросу об исследовательской единице межкультурной коммуникации // Вопросы языкознания. - 2004. - №6. – С.93-100.
5. Бацевич Ф.С. Мовленнєвий жанр у дискурсі: проблемивиділення і комунікативногоаналізу // Мовознавство. – 2005. - №2. – С.41-51.
6. Бацевич Ф.С. Атмосфера спілкування: спробапсихолінгвістичногодослідження // Мовознавство. – 2002. - №4-5. – С.26-33.
7. Бабаянц А.В. Технология общения на иностранном языке // Иностранные языки в школе. – 2004. - №3. – С.60-66

Тестові завдання

1. Тема – це:
 - А) комплекс заходів, спрямованих на розробку успішної доповіді;
 - Б) процес формування уявлень слухачів про оратора;
 - В) те, що покладено в основу (фундамент)
2. Мета виступу може бути:
 - А) пряма, непряма, прихована;

- Б) загальна, конкретна;
В) інформаційна, спонукальна.
3. Хто з видатних особистостей досліджував фактори успіху теми:
А) Арістотель;
Б) П.Сопер;
В) Гельвецій.
4. План промови буває:
А) 2 видів;
Б) 3 видів;
В) 5 видів.
5. Чи існує композиція промови?
А) так;
Б) ні;
В) тільки в деяких промовах.

Практичне завдання

Складіть план трьох видів до наукової статті «Особливості застосування невербальних засобів ділового спілкування» Л. П. Харченко irbis-nbuiv.gov.ua > [irbis-nbuiv > cgiirbis_64](http://irbis-nbuiv.gov.ua/cgiirbis_64). Підготуйте з цієї статті коротеньку промову.

Дайте характеристику наступним промовам.

Джуліус Роберт Опенгеймер, який координував створення атомної бомби

Промова, присвячена атомній добі й відповідальності науковців, 2 листопада 1945 рік
«Не можна бути науковцем, якщо не вірити, що пізнавати нове – це добре. Безглуздо бути науковцем, якщо не вважати вищою цінністю можливість ділитися своїми знаннями з кожним, кого вони зацікавлять. Неможливо бути науковцем, якщо не думати, що знання про світ і сила, яку вони дають, – це невід’ємне надбання цивілізації, і що ви використовуєте їх, щоб допомогти поширенню знань, й готові прийняти всі потенційні наслідки.

...Гадаю, буде справедливо сказати, що атомна зброя – загроза кожній людині, і в цьому розумінні це спільна проблема, така ж загальна, як проблема розгрому нацистів, що стояла перед союзницькими військами. Тому вважаю, що над вирішенням цієї проблеми необхідне відчуття спільної відповідальності».

Вацлав Гавел, президент Чеської республіки (1992-2003)

Виступ про комуністичне минуле Чехословаччини, 1 січня 1990 рік
«Ми живемо в морально забрудненому довкіллі. Ми захворіли морально, бо призвичаїлися думати одне, а говорити зовсім інше. Ми навчилися ні у що не вірити, ігнорувати один одного, дбати лише про себе самих.

...Коли я говорю про морально зіпсовану атмосферу, то не маю на увазі панство, яке споживає органічні натуральні овочі і при цьому намагається не дивитися у вікно літака, на якому воно летить. Я маю на увазі всіх нас. Усі ми призвичаїлися до тоталітарної системи, прийняли її як незмінний факт і таким чином допомагали цю систему увічнювати.

...Не можна обвинувачувати колишніх правителів буквально в усьому не лише тому, що це буде неправдою, а ще й тому, що це не зможе звільнити кожного з нас від того обов’язку, який стоїть перед нами нині, а саме діяти незалежно, вільно, розумно і швидко. Не варто тішити себе ілюзіями: найкращий у світі уряд, найкращий парламент і найкращий президент самі по собі зробити багато не можуть. Було б марно сподіватися, що тільки вони вигадують якийсь

загальний рецепт вирішення наших проблем. Свобода і демократія дають можливість брати участь у суспільному житті, а отже, й покладають відповідальність на усіх нас».

Завдання

- А. Проаналізувати психологічні особливості сприймання аудиторією промови, слухання, зацікавленість, візуальний контакт.
- Б. Провести аналіз наукових статей щодо мовної комунікації та визначити за яким планом вони склалися. Складіть цитатний план промови використовуючи не одну, а декілька статей.

Завдання для самостійної роботи

1. Підготуйте промову на тему:
 - а) Культура спілкування в будь-якій країні (складний план).
 - б) Вплив невербальних засобів на успіх у комунікації (почати промову з кульмінації).
 - в) Вплив культури на міжособистісне спілкування (цитатний план).
2. Після поділу на міні-групи (по 4-5 осіб) і розподілу ролей підібрати приклади для практичної оцінки ефективності промови з подальшим письмовим оформленням.
3. Підготуйте до написання успішної промови. Застосуйте принципи і прийоми вибору успішної теми, складання плану та структуру ораторського твору

Дайте відповіді на запитання:

1. Які переваги та недоліки академічної промови?
2. Чи доцільно під час виступу приводити приклади з власного життя ?
3. Чому важлива новизна теми?
4. Чи здійснюють оцінку ефективності промови, і хто?
5. Чи можливорозтягнути (якщо залишається час) або скоротити (якщо дуже мало часу залишилося) ораторові свою промову під час виступу ?

Питання для самоперевірки

1. Як повинна будуватися промова (що стоїть в основі)?
2. Що розуміють під поняттям "пошук істини"?
3. Охарактеризуйте фактори успіху теми.
4. У чому полягає визначення теми промови, формулювання мети?
5. Яка структура ораторського твору?
6. Що таке план промови?
7. Які є види плану?
8. Що являється основними джерелами накопичення матеріалу?
9. Дайте визначення поняттям «когезія» та «ретроспекція».

Практичне заняття №5

Ознаки і причини неуспішної мовної комунікації.

План

1. *Неуспішна мовна комунікація.*
2. *Комунікативний саботаж.*
3. *Типологія комунікативних невдач.*
4. *Правила спілкування.*

Ключові слова: неуспішна комунікація, саботаж, комунікативна невдача, правила спілкування, типологія.

Рекомендована література:

1. Яшенкова О. В. Основи теорії мовної комунікації: навч. посіб./ О.В. Яшенкова. – К.:ВЦ «Академія», 2010. – 312 с.
2. Димитренко Л.В. Матеріали з навчального курсу “Основи теорії мовної комунікації” для студентів 1 курсу спеціальності “Філологія. Перекладач” Інституту іноземної філології. – Херсон: ХДУ, 2006. – 20с.
3. Тарасова И.П. Структура смысла и структура личностикоммуниканта // Вопросыязыкознания. – 1992. - №4. – С.103-110.
4. Донец П.Н. К вопросу об исследовательскойединицежкультурнойкоммуникации // Вопросыязыкознания. - 2004. - №6. – С.93-100.
5. Бацевич Ф.С. Мовленнєвий жанр у дискурсі: проблеми виділення і комунікативного аналізу // Мовознавство. – 2005. - №2. – С.41-51.
6. Бацевич Ф.С. Атмосфера спілкування: спроба психолінгвістичного дослідження // Мовознавство. – 2002. - №4-5. – С.26-33.
7. Бабаянц А.В. Технологияобщения на иностранномязыке // Иностранныеязыки в школе. – 2004. - №3. – С.60-66

Тестові завдання

1. Комунікативний саботаж – це:
А) стукати черевиками;
Б) свідоме ігнорування партнера;
В) провокування конфлікту.
2. Типологія комунікативних невдач – це:

- А) систематизація у вигляді набору опозицій;
 - Б) формування уявлення про комунікативну невдачу;
 - В) застосування типів спілкування для різних ситуацій.
3. Висловлення повинне містити в собі:
- А) структуру, зміст, інформацію;
 - Б) стільки інформації, скільки необхідно для виконання поточних цілей спілкування;
 - В) тільки правдиву інформацію;
4. Питання – це:
- А) логічна форма, яка включає вихідну інформацію з одночасним указуванням на її недостатність з метою отримання нових ідей;
 - Б) логічна форма, яка включає вихідну інформацію з одночасним указуванням на її недостатність з метою отримання нової інформації;
 - В) цікавість партнера, яка проявляється вербально.
5. Основні види контактних зон:
- А) інтимна, особистісна, соціальна, публічна .
 - Б) інтимна, особистісна, соціальна, приватна.
 - В) зовнішня, особистісна, соціальна, внутрішня.

Практичні завдання

За допомогою уміло сформульованих питань встановіть ефективний зворотній зв'язок у наступних ситуаціях:

1. мовець скористувався незнайомим словом або виразом;
2. мовець відхиляється від теми і не говорить того, що ви хотіли б від нього почути;
3. мовець нечітко сформулював свою думку.

Продемонструйте діалог в парах. Тему оберіть самостійно. Визначіть мету питання.

Завдання:

А. Перекодуйте «Ти-повідомлення» в « Я – повідомлення»

Ти не готовий до ... –

Ти нічого не зробив –

Ти грубіяниш –

Ти нікчема –

Ти мене втомив –

Ти нічого не розумієш –

Ти не запам'ятовуєш –...

Ти не здатний засвоїти –

Ти зриваєш ... -

Ти погано поводишся -

В. Керівництво вашої установи просить Вас піти на переговори з дуже важливим партнером. Це великий грандовий проект, де у вашої установи є всі шанси його отримати. Останній етап – це успішні переговори. Але є ще й інший представник, який хоче отримати цей гранд, і він дуже часто вдається до маніпулятивних технік спілкування. Запропонуйте ваш підхід, який допоміг би у вирішенні даної проблеми. Які методи слід застосувати в цьому випадку? Чи можна використати якийсь конкретний метод, щоб досягти ефективності?

Завдання для самостійної роботи

1. За допомогою прийому «Я-твердження» ефективно встановіть зворотній зв'язок з тим хто говорить. (Які фрази Ви будете використовувати. Наведіть приклади)
2. Наведіть приклади з художніх творів комунікативних девіацій спричинених контактом або адресатом.
3. Підготуйте приклади основних стратегій і тактик комунікативного саботажу
4. Наведіть приклади маніпуляції образом уявного комунікатора.
5. Назвіть елементи комунікативної девіації спричиненої адресантом.

Дайте відповіді на запитання:

1. Які види питань найчастіше зустрічаються у діловому спілкуванні?
2. Чому партнери по спілкуванню прибігають до комунікативного саботажу?
3. Чи є потреба приділяти велику увагу коли відбувається «комунікативний саботаж». Обґрунтуйте відповідь.
4. Які основні правила мовної комунікації?

Питання для самоперевірки

1. Які є чотири етапи мовленнєвого спілкування, на яких трапляються комунікативні збої або провали?
2. Що розуміють під поняттям «негармонійне спілкування»?
3. Охарактеризуйте поняття неуспішна мовна комунікація.
4. Чим зумовлені комунікативні девіації?
5. Що означає термін «комунікативний саботаж»?
6. Що належить до основних стратегій і тактик комунікативного саботажу ?
7. Яку комплексну типологію комунікативних невдач запропонував Ф. Бацевич?
8. Які основні правила мовної комунікації?

ОРИЄНТОВНИЙ ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ НА ЗАЛІК

1. Теорія мовної комунікації як наука і начальна дисципліна.
2. Загальне поняття про мовленнєву комунікацію.
3. Мова та спілкування.
4. Особливості усного та письмового спілкування.
5. Класифікація міжособистісних стосунків. Основні аспекти спілкування.
6. Функції спілкування.
7. Основні комунікативні закони.
8. Міжособистісне та громадське спілкування людей.
9. Пошук Бога спілкування.
10. Комунікація у навчанні.
11. Комунікативна поведінка.
12. Складові комунікативного акту.
13. Загальна характеристика складових комунікативного акту.
14. Засоби мовного коду.
15. Складові комунікативного акту, пов'язані з мовним кодом.
16. Функції комунікації.
17. Основні види комунікації.
18. Моделі комунікації.
19. Модель комунікації Г. - Д. Лассвела.
20. Модель комунікації Шеннона – Вівера.
21. Мовленнєві тактики спілкування.
22. Конфлікт та методийого вирішення.
23. Стилі поведінки при розв'язанні конфліктів.
24. Успішна комунікація.
25. Культура спілкування.
26. Міжкультурна комунікація.
27. Вплив національно-культурних чинників на процес спілкування.
28. Невербальні засоби спілкування.
29. Методика та етапи підготовки виступу перед аудиторією..
30. Неуспішна мовна комунікація.
31. Правила спілкування.

ПЕРЕЛІК РЕКОМЕНДОВАНИХ ДЖЕРЕЛ

Базова

1. Яшенкова О. В. Основитеоріїмовноїкомунікації:Реком. МОНУ як навч. посібник для студ. ВНЗ/ О.В.Яшенкова–ЦУЛ, 2010
2. Яшенкова О. В. Основитеоріїмовноїкомунікації:Навчальнийпосібник для самостійноїроботи студента/ О.В.Яшенкова –«Академія», 2011.

Допоміжна

1. Косенко Ю.В.Основи теорії мовної комунікації: навч. посіб. / Ю.В.Косенко. – Суми: Сумський державний університет, 2011. – 187 с.
2. Селіванова Олена Олександрівна.Основи теорії мовної комунікації: Підручник / О.О. Селіванова– Черкаси: Чабаненко Ю.А., 2011. – 350 с.
3. Димитренко Л.В. Матеріали з навчального курсу “Основи теорії мовної комунікації” для студентів 1 курсу спеціальності “Філологія. Перекладач” Інституту іноземної філології./Л.В.Димитренко – Херсон: ХДУ, 2006. – 20с.
4. Тарасова И.П. Структура смысла и структура личности коммуниканта // Вопросы языкознания./ И.П. Тарасова – 1992. - №4. – С.103-110.
5. Каменская О.В. Текст и коммуникация: Учебное пособие для институтов и факультетов иностранных языков./ О.В. Каменская – М.: Высшая школа, 1990. – 151с.
6. Донец П.Н. К вопросу об исследовательской единице межкультурной коммуникации // Вопросы языкознания./ П.Н. Донец - 2004. - №6. – С.93-100.
7. Бацевич Ф.С. Мовленнєвий жанр у дискурсі: проблеми виділення і комунікативного аналізу . Мовознавство./ Ф. С. Бацевич – 2005. - №2. – С.41-51.
8. Бацевич Ф.С. Атмосфера спілкування: спроба психолінгвістичного дослідження . Мовознавство./ Ф. С. Бацевич – 2002. - №4-5. – С.26-33.
9. Бабаянц А.В. Технология общения на иностранном языке // Иностранные языки в школе./ А. В. Бабаянц – 2004. - №3. – С.60-66.
10. Попова Е.А. Художественный текст в процессе литературной коммуникации . Русский язык в школе./ Е. А. Попова – 2002. - №6. – С.68-73.
11. Почепцов Г.Г. Теория коммуникации./ Г.Г. Почепцов – М.: «Рефл-бук», К.: «Ваклер» - 2001. – 656 с.
12. Яковлев И. Ключи к общению. Основы теории коммуникации./ И. Яковлев – СПб., «Авалон», «Азбука - классика», 2006. – 240 с.
13. Thompson, Neil. Communication and Language. – New York, P. MACMILLAN, 2003. – 200 p.
14. Семенова Н.А.Збірник матеріалів до курсу «Вступ до комунікації» / Н.А. Семенова. – Острог, 2006. – 158 с.

15. Дридзе Т.М. и. Леонтьева А.А. Смысловое восприятие речевого общения (в условиях массовой коммуникации) / Под ред. Т.М. Дридзе и А.А. Леонтьева. – М.: Наука, 1976. ф
16. Buerkel-Rothfuss, Nancy. Communication: Competencies and Contexts./Buerkel-Rothfuss, Nancy – N.Y.: Random House, 1985.
17. Egan Gerard. You and Me. The Skills of Communicating and Relating to Others./Egan Gerard – Loyola University of Chicago, 1977.
18. Interactions. A writing Process Book. Margaret Keenam Segal, Ceryl Pavlik.
19. Himstreet W. Business Communication. / W. Himstreet – Boston, PWS-KENT Publishing Company, 1987.
20. Mass Media. Mass Culture. – Stan and Roy Wilson McGraw, Hill, Inc. 1986

Літературні джерела представлені в науковій бібліотеці МДУ

1. Брецько, І. І. Методичні матеріали для забезпечення самостійної та індивідуальної роботи студентів з дисципліни "Основи теорії мовної комунікації" спеціальність 6.020303 "Філологія (англійська)" [Електронний ресурс] / І. І. Брецько. – Мукачево : МДУ, 2013. – 33с.
2. Брецько, І. І. Опорний конспект лекцій з дисципліни "Основи теорії мовної комунікації" для студентів 4 курсу денної та заочної форм навчання за напрямом підготовки 6.020303 "Філологія (англійська)" [Електронний ресурс] / І. І. Брецько. – Мукачево : МДУ, 2013. – 22с
3. Герцовська, Н. О. Методичні вказівки до виконання контрольної роботи з навчальної дисципліни "Основи теорії мовної комунікації" для студентів спеціальності " 6.02030302 Філологія (англійська)" 4 курс [Електронний ресурс] / Н. О. Герцовська, І. І. Брецько. – Мукачево : МДУ, 2013. – 20с.
4. Дахно, І. І. Переклад [Електронний ресурс] = Перевод = Translation :збірник текстів для перекладу і самоперевірки / І. І. Дахно. – К. : ЦУЛ, 2014. – 348с.
5. Манакін, В. М. Мова і міжкультурна комунікація :Навч. посібник / В. М. Манакін. – К. :Академія, 2012. – 288 с. – (Альма-матер).
Кільк. прим.: 2 (Читальний зал №1, Абонемент №1)
6. Маренко, Л. Суржик: міжмовою і язиком (CD) / Л. Маренко. – К. : Вид. дім "Києво-Могилянська академія", 2011. – 135с.
7. Семенюк, О. А. Основитеорії мовної комунікації :навч. посіб. / О. А. Семенюк, В. Ю. Паращук. – К. :Академія, 2010. – 240 с. – (Альма-матер).
Кільк. прим.: 3 (Читальний зал №1, ЧЗВ - Читальний зал для викл., Абонемент №1)
8. Яшенкова, О. В. Основитеорії мовної комунікації :Реком. МОНУ як навч. посібник для студ. ВНЗ / О. В. Яшенкова. – К : ЦУЛ, 2010. – 312 с.
Кільк. прим.: 3 (Читальний зал №1, ЧЗВ - Читальний зал для викл., Абонемент №1)

9. Яшенкова, О. В. Основитеоріїмовноїкомунікації :Навчальнийпосібник для самостійноїроботи студента / О. В. Яшенкова. – К. :ВЦ"Академія", 2011. – 304с. – (САМ!).

Кільк. прим.: 2 (Читальний зал №1, ЧЗВ - Читальний зал для викл.)

Електронні ресурси

1. Бібліотека МДУ, Філатова, 16 – <http://msu.edu.ua/library/>
2. Веб сторінка МДУ: www.msu.edu.ua
3. Мукачівська міська бібліотека: <http://www.muklib.mk.uz.ua>
4. Бібліотека психологічної літератури: <http://psylib.kiev.ua/>
5. Українські підручники он-лайн: <http://pidruchniki.ws/>
6. Психологічна бібліотека Псі-фактор: <http://psyfactor.org>
7. Закарпатська обласна універсальна наукова бібліотека ім. Ф. Потушняка. м. Ужгород, вул. Проспект Свободи, 16 – <http://biblioteka.uz.ua/>

Навчально-методичне видання

Основи теорії мовної комунікації

Методичні вказівки
до проведення практичних занять
та організації самостійної роботи

Укладачі І.І. Брецько, А.В. Моргун

Тираж 10 пр.

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до
Державного реєстру видавців, виготовлювачів і
розповсюджувачів видавничої продукції ДК № 4916 від
16.06.2015 р.

Редакційно-видавничий відділ МДУ,
89600, м. Мукачево, вул. Ужгородська, 26

МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

89600, м. Мукачево, вул. Ужгородська, 26

тел./факс +380-3131-21109

Веб-сайт університету: www.msu.edu.ua

E-mail: info@msu.edu.ua, pr@mail.msu.edu.ua

Веб-сайт Інституційного репозитарію Наукової бібліотеки МДУ: <http://dspace.msu.edu.ua:8080>

Веб-сайт Наукової бібліотеки МДУ: <http://msu.edu.ua/library/>